

מאמרי המועדים

להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על מועדי השנה

מאמרי
חודש אלול *

מאמרי המועדים להבין

להתבונן

התבוננות מעמיקה ומחזקת
ביסודות עבודת האדם בעולמו
על מועדי השנה

* מאמרי חודש אדר *

ערוך על פי וועדים שנמסרו
בפני מבקשי דעת
ע"י הרה"ג
רבי אהרן שווב שליט"א

כתיבה ועריכה:
הרב אריה לייב גולדשטוף שליט"א

עימוד וגרפיקה:
אהרן עמיר 052-7657995

להארות ולהערות:
lehovin.tora@gmail.com | 050-4166000

תכלה שנה וקללותיה – תיקון השנה בלה

| היחס הנכון לחומרות וכוחות הרע |

על איזה קללות נאמר "תכלה שנה וקללותיה"?

הגמרא אומרת¹⁰³:

"עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבמשנה תורה קודם ראש השנה.

מאי טעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה".

יש להתבונן, מה הם אותם "קללותיה" של השנה שאנו מבקשים לכלות ולגמור? הלא לא בכל שנה ישנם פוגרומים ופיגועים, וכיצד יתכן שחז"ל קבעו מראש שלכל שנה משנות העולם יהיו את "קללותיה"?

עוד יש להבין, כיצד הקריאה של פרשת הקללות בתורה פועלת ש"תכלה" השנה וקללותיה?

יש שרצו לבאר שזה פועל בבחינת "ונשלמה פנים שפתינו"¹⁰⁴, כלומר, שאם נגזר עלינו ח"ו קללות, הם יתקיימו בקריאתם בתורה.

אולם לפי זה היה מתאים יותר לקרוא את הקללות בתחילת השנה, כדי לתת להם 'קיום' ולסיימם מיד בתחילת השנה. ואילו אנו קוראים את הקללות בסיום השנה. מה המטרה בזה?

מהי עניינה של השמחה בעבודת ה'?

כאשר נתבונן בפרשת 'כי תבא' כולה, נבחין שישנו יסוד מרכזי העובר כחוט מרכזי מתחילתה ועד סופה: השמחה.

בתחילת הפרשה נזכרת מצוות הבאת ביכורים, בה נאמר¹⁰⁵:

"וְשִׂמְחַת בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ".

103. מגילה לא ע"ב.

104. ראה יומא פו ע"ב.

105. דברים כו, יא.

לאחר מכן באה מצוות הנחת האבנים בהר עיבל, גם בה נאמר¹⁰⁶:

"וְזָבַחְתָּ שְׁלָמִים וְאָכַלְתָּ שֶׁם, וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ."

בהמשך, נאמרו הקללות למי שעוברים על דברי התורה, ובמרכז הקללות מונח הפסוק¹⁰⁷:

"תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל".

ומבאר הרמב"ם¹⁰⁸:

נצטוונו על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל, שנאמר: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב", הא למדת שהעבודה בשמחה.

ויש לעמוד על כך ולברר, מהו העומק הטמון בעבודת ה' שמחה?

מדוע הונחו הנחת 'אבני התורה' דוקא בהר עיבל?

קודם כניסתם לארץ הצטוו ישראל, שלאחר שיעברו את הירדן יעמידו אבנים בהר עיבל, ויכתבו עליהם את דברי התורה¹⁰⁹:

"וְהָיָה בַּיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לָךְ, וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדְתָּ אוֹתָם בְּשִׁיד. וְכָתַבְתָּ עֲלֵיהֶן אֶת כָּל דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת.

וְהָיָה בְּעֵבְרָתְכֶם אֶת הַיַּרְדֵּן תִּקְיְמוּ אֶת הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֹתְכֶם הַיּוֹם בְּהָר עֵיבָל, וְשִׁדְתָּ אוֹתָם בְּשִׁיד."

יש להבין, מדוע העמדת האבנים היתה דוקא ב'הר עיבל'?

בפרט, שהר זה הוא ההר שעליו נערך מעמד הקללות, כמו שנאמר¹¹⁰: "וְאֵלֶּה יַעֲמִדוּ עַל הַקָּלָה בְּהָר עֵיבָל". מדוע זה המקום המתאים להנחת 'אבני התורה'?

מה ענין קרבן השלמים והשמחה לאחר המעמד בהר עיבל?

לאחר כתיבת התורה על האבנים וְהִנָּחָתָם ב'הר עיבל', הצטוו ישראל על הקרבת קרבן

106. דברים כז, ז.

107. דברים כח, מז.

108. יום טוב פ"ו ה"כ.

109. דברים כז, ב-ד.

110. דברים כז, יג.

שלמים ואכילתו בשמחה¹¹¹:

”וְזָבַחַת שְׁלָמִים וְאַכְלָתָ שֶׁם, וְשִׂמְחָתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹקֶיךָ.”

הגמרא¹¹² לומדת מפסוק זה את המקור לכך שאכילת שלמים יש בה שמחה:

בזמן שבית המקדש היה קיים אין שמחה אלא בבשר, שנאמר: ”וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך”.

כיצד 'קרבן שלמים' שייך למעמד הנחת אבני התורה בהר עיבל?

ומה הסיבה שדוקא כאן נכתב הלימוד היסודי על כך שבקרבן שלמים יש 'שמחה'?

כיצד יתכן עונש כה חמור על חסרון בשמחה?

במרכז הפרשה נמצאת פרשת הקללות. והסיבה לביאתם היא, כמפורש בכתוב¹¹³:

”תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב כָּל”.

ויש להבין, כיצד יתכן שמחת חוסר השמחה בעבודת ה' ישנם קללות כה נוראות ועצומות? ! זה נראה דבר שלכאורה אינו מידתי!

הרי לא מדובר על חסרון במעשים, אלא רק על חוסר ברגש של 'שמחה'! כיצד ניתן להבין שישנם קללות ועונשים נוראים על חסרון 'רגשי' בלבד?

בספרים הקדושים¹¹⁴ מבואר שבקיום מצוה יש חמשה חלקים: מעשה, תורה, כוונה, מחשבה, ו"רעותא דליבא", והם כנגד חמשת חלקי הנרנח"י בנשמת האדם. השמחה במצוה היא הדרגה החמישית של ה"רעותא דליבא", כנגד חלק הנשמה העליונה 'יחידה'. מדובר על דרגה גבוהה ביותר.

האם על החיסרון של המעלה המרוממת הזו ניתנים כל העונשים האמורים בפרשה?

כיצד יתכן שריבוי החומרות אינו מרחיק מהקב"ה?

בפסוק נאמר: ”תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב מְרֵב כָּל”.

מה פירוש המילים ”מְרֵב כָּל”?

111. דברים כז, ז.

112. פסחים קט ע"א.

113. דברים כח, מז.

114. ראה שער הכוונות דרושי קרי"ש לג ע"א, ובן איש חי הקדמה לפרשת וישב.

היה ניתן לפרש בפשטות שהמילים הללו מבטאים את הסיבה לחטאים. כלומר, מחמת ריבוי החומריות שהיתה - האדם חטא, על דרך הכתוב¹¹⁵:

"וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֵט, שְׁמִנָת עֲבִית כְּשִׁית וַיִּטֵּשׁ אֱלֹהֵי עֲשָׂהוּ וַיִּנְבֵּל צֹר יִשְׁעָתוֹ".

וכעין המבואר ברמח"ל¹¹⁶ שעכירות החומר היא האויב הגדול ביותר של הנשמה.

אבל רש"י מבאר את המילים האלו בצורה אחרת:

מרב כל - בעוד שהיה לך כל טוב.

כלומר, הריבוי של החומריות הוא לא הסיבה לחטא, אלא כוונת הפסוק שלא עבדת את ה' 'למרות' שהיה לך רב כל.

ולכאורה צריך להבין, מדוע אי אפשר לפרש את הפסוק כמשמעותו הפשוטה יותר?

מבאר המהר"ל¹¹⁷:

בעוד היה לך כל טוב - דאין פירושו שלא עבדת בשמחה ובטוב לבב בשביל שהיה לך רוב כל, ובשביל זה היית מבעט בהקב"ה, שאין רוב טובה סיבה שלא יעבדו אותו בשמחה.

לכך פירושו "מרוב כל" בעוד שהיה לך רוב כל.

וצריך להבין את דבריו, מדוע אי אפשר לומר כך? והרי אנו יודעים שהחומריות סותרת לרוחניות?¹¹⁸

מבואר כאן שהחומריות שהקב"ה ברא בעולם, לא בהכרח שייכת לצד של הרע, והיא לא נבראה רק בכדי לתת מקום ליצר הרע ולהיות כביכול "זה לעומת זה" לאור הנשמה.

כך אנו למדים גם מההלכה המחייבת להתענג ב'תענוגים' גשמיים ביום השבת הקדוש ובשאר המועדים. אפילו בחג השבועות שאנו עוסקים במתן תורתנו - "לכולי עלמא בעינן נמי לכם"¹¹⁸.

ומה פשר הדבר? הלא אם החומריות מרחיקה מאור ה' יתב', איזה מטרה רוחנית יכולה להתקיים על ידי העולם החומרי?

ונבאר.

115. דברים לב, טו.

116. דרך ה' חלק א' פרק ג אות ב.

117. גור אריה שם.

118. פסחים סח ע"ב.

מדוע מצוות ביכורים היא קיום לתכלית הבריאה?

פרשתינו – פרשת 'כי תבא' פותחת במצות 'ביכורים'.
והנה, מצוה זו אינה 'עוד מצוה' מתוך התרי"ג מצוות, אלא עשייתה היא קיום לתכלית הבריאה!

מפורסמים דברי רש"י בתחילת התורה¹¹⁹:
בראשית ברא – בשביל התורה שנקראת "ראשית דרכו", ובשביל ישראל שנקראו "ראשית תבואתו".

והנה, במדרש נוסף על כך¹²⁰:
בזכות ביכורים, אין ראשית אלא ביכורים שנאמר: "ראשית בכורי אדמתך".
בהשקפה ראשונה זה נראה תמוה: בשלמא 'ישראל' וה'תורה', מובן היטב מדוע הם תכלית הבריאה, וכפי שמבואר בתחילת תפילת השל"ה:

אֱתָהּ הוּא ה' אֱלֹהֵינוּ וכו', וּבְרָאתָ עוֹלָמְךָ בְּגִין לְאַשְׁתַּמּוֹדַע אֱלֹהוּתְךָ [- כדי להודיע ולגלות אלוקותך] בְּאַמְצָעוֹת תוֹרָתְךָ הַקְדוֹשָׁה.

כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל: "בְּרָאשִׁית - בְּשִׁבְלֵי תוֹרָה וּבְשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל",
כִּי הֵם עִמָּךְ וְנִחַלְתָּךְ אֲשֶׁר בְּחֶרֶת בָּהֶם מְכַל הָאֲמוֹת, וְנָתַתָּ לָהֶם תוֹרָתְךָ
הַקְדוֹשָׁה, וְקִרְבָתָם לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל.

וְעַל קִיּוֹם הָעוֹלָם וְעַל קִיּוֹם הַתּוֹרָה בָּא לָנוּ מִמֶּךָ ה' אֱלֹהֵינוּ שְׁנֵי צוּרִים. כְּתַבְתָּ
בְּתוֹרָתְךָ "פָּרוּ וּרְבוּ", וְכְתַבְתָּ בְּתוֹרָתְךָ "וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם", וְהִכְנֵנָה
בְּשִׁתִּינָה אַחַת, כִּי לֹא לְתוֹהוּ בְּרִאתָ כִּי אִם לְשִׁבְתָּ, וְלִכְבוֹדָךְ בְּרִאתָ, יִצְרָתָ
אֶף עֲשִׂיתָ, כְּדֵי שְׁנֵהִיָּה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי כָּל עַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל יוֹדְעֵי
שִׁמְךָ וְלִמּוּדֵי תוֹרָתְךָ.

על ידי יצירת עם ישראל ונתינת התורה בידם, מתקיימת תכלית הבריאה – שהיא רצונו של הקב"ה להתגלות בעולם יותר ויותר.

אבל כיצד ניתן להבין את דברי חז"ל שמצות 'ביכורים' היא תכלית הבריאה? מה יחודיותה?

119. בראשית א, א.

120. בראשית רבה א, ד.

תיקון הבריאה בשלימות הוא בחומריות שבארץ ישראל

כאשר הקב"ה הבטיח לבני ישראל בהיותם במצרים, שהוא עתיד לגואלם, נאמרו להם חמשה לשונות המבטאים חמשה דרגות של גאולה¹²¹:

והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים.

והצילתי אתכם מעבדתם.

וגאלתי אתכם בזרוע גבוהה.

ולקחתי אתכם לי לעם.

והבאתי אתכם אל הארץ.

סיום תהליך הגאולה ושיאו הוא בלשון הגאולה – "והבאתי", כלומר הכניסה לארץ ישראל, שם הוא המקום המיועד להשכנת הגילוי האלוהי ברמה הגבוהה ביותר, דווקא בתוך המציאות הגשמית.

גילוי זה לדאבוננו עדיין לא הושלם עד עצם היום הזה.

אילו היינו זוכים, משה רבינו היה מכניס את ישראל לארץ, וכך היה נשלם הגילוי הסופי מתוך שלשת הגילויים שנעשו על ידו.

וכפי שנאמר במדרש¹²², שאילו היה משה רבינו מכניס את ישראל לארץ, לא היה המקדש חרב לעולם, והיינו עומדים בתיקון השלם.

אך לאחר שחטאו ישראל בחטא העגל ובחטא המרגלים, בצירוף 'חטאו' של משה רבינו ב'מי מריבה', לא זכינו לגילוי זה, וכך התאפשר דרדור רוחני עד לחורבנות בתי המקדש וגלות מארצנו הקדושה. ואנו עדיין מצפים להשיג את הגילוי העליון הלזה, בו המציאות החומרית בעצמה מכריזה את היותה גילוי אלוהי.

צריך לדעת, למרות שלבסוף עם ישראל נכנסו לארץ הקדושה, היה זה רק כניסה זמנית לצורך עלייתם הרוחנית של ישראל לזמנו, ואין זו הכניסה המקורית שתוכננה. סימן לדבר, שהלא במשך רוב שנות עולם עם ישראל לא היה בארצו.

עכ"פ, אנו מצפים ומייחלים למציאות הנפלאה הזאת שהגילוי האלוהי יתגלה בארץ ישראל והתיקון שיעשה אז הוא על ידי העלאת החומריות אל ה'.

ועלינו להרחיב ולבאר, כיצד זה נעשה.

121. שמות ו ו-ח.

122. מובא בפרשת דרכים דרוש ח', ואור החיים דברים א', לו ועוד רבים. ועי' סוטה ט. "לא שלטו שונאים במעשיהם".

אדם הראשון בגן עדן עסק בתיקון החומדיות

את עבודת תיקון החומדיות ביצע אדם הראשון בהיותו בגן עדן, עוד קודם החטא, כפי שנאמר¹²³:

"ויקח ה' אלקים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה".

ומבאר הרמב"ן¹²⁴:

"שהניחו שם להיות זורע לו חטים ומיני תבואות וכל עשב זרע זרע וערונות הבשמים, וקוצר ותולש ואוכל כרצונו, וזה טעם "לעבדה ולשמרה", לעבוד אדמת הגן הערונות שיעשה שם".

מה הענין של העבודה הזו? וכיצד היא מביאה את העולם לתיקונו וייעודו?

תכלית הבריאה – רצונו של הקב"ה להתגלות בעולם

נשנה שוב את היסוד שהזכרנו פעמים רבות: תכלית ומטרת בריאת העולם היא רצונו של הקב"ה להתגלות בתוכו, כלשון השל"ה בנוסח תפילתו: "להשתמודע אלקותך".

כלומר, הקב"ה יצר מקום שבו הוא אינו גלוי. כלומר, מקום בו ניתן לטעות ולהחשיב את המציאות כעומדת מכוח עצמה ומנותקת מכוחו של הבורא.

אנו נבראו כדי להיות באותו "עולם" שהקב"ה כביכול 'נעלם' ומסתתר בו, ולגלות בו את הקב"ה. הגילוי הזה תלוי רק בנו.

דרכי הגילוי הם רבים. לדוגמא:

אדם אוהז בידו כוס מים, מתבונן עליהם וחושב: ממה עשויים המים האלו? אילו הוא היה מדען המתבונן בחכמת הטבע, תשובתו היתה שזה נוצר מרכובת של יסודות וחומרים שונים וכו'. אך היהודי המאמין פותח את פיו ואומר: "שהכל נהיה בדברו"!

כשהיהודי אוהז ככר לחם או כל מאכל אחר, הוא לא מתייחס אליו כמציאות העומדת לעצמה, אלא הוא אומר "המוציא לחם מן הארץ"! "אתה ה' אלקינו מלך העולם בורא פרי האדמה"! הקב"ה מהוה כל פרט במציאות בכל רגע.

גם בלימוד התורה אנו פועלים זאת.

בכל נושא בתורה, אנו ניגשים עם המושכל ראשון שלנו שהוא "דעת בעלי בתים היפך דעת תורה", ובמהלך לימוד הסוגיא אנו מבררים מה דעת ה' ותורתו

123. בראשית ב, טו.

124. שם פסוק ז.

על הנושא הזה. ובזה אנו עוקרים מעצמינו את ה"דעת בעלי בתים", ומחדשים התייחסות אחרת למציאות על פי אמיתתה של התורה, התייחסות זו היא גילוי של דעת ה' יתב' בתוך המציאות הגשמית.

בדומה לזה, גם קיום המצוות פועל גילוי אלוקי בבריאה.

אנו נוטלים חפצים גשמיים ומשתמשים בהם לקיום מצוות ה', ובכך אנו מגלים כלפי חוץ שאין לחפצים הגשמיים משמעות עצמית סתמית, אלא הם נועדו אך ורק בכדי לעשות בהם את רצון ה'. בכך אנו מטפילים את כל הבריאה לקב"ה. זה ביאור מה שהצדיקים נהגו לבזבז כסף עבור המצוות, ולא להתמקח על מחירם¹²⁵. המטרה בזה היא לגלות שאין לכסף משמעות עצמית, אלא כל ייעודו הוא לשמש עבור קיום רצון ה'.

כמו כן, חיים בתוך העולם עם אמונה.

החיים עם אמונה אינו רק דרך מסוימת להתמודד עם קשיים בעולמנו, אלא זוהי מטרת הבריאה ותיקונה.

כאשר מזדמן לפתחינו ניסיון, אנו מתלבטים האם לקיים את רצון ה' למרות שיהיה לנו מכך הפסד גשמי של כסף וכדומה, או להעדיף את הצרכים הגשמיים על פני רצון ה'.

בשעה כזו עלינו להתגבר על הניסיון, ולגלות את ההשקפה נכונה על המציאות, שרק הקב"ה מנהל את הבריאה ולא מערכת הטבע הגשמית. ועל כן נעשה את צונו יתב' ולא נחוש כלל שאנו מפסידים מאומה.

זו הזדמנות לצעוק ולגלות את גילוי ה' בתוך העולם.

ולכן כאשר תבוא הגאולה נחוש "שאינו לנו על מי להישען אלא על אבינו שבשמים"¹²⁶, וזהו עצמו תיקון הבריאה המלא.

שורש חטא אדם הראשון – התייחסות לטבע כמערכת עצמאית

חטא אדם הראשון שאנו עמלים לתקן עד עצם היום הזה, היה בנקודה זו, ונבאר: הלא בשעת החטא אדם הראשון היה בגן עדן, ואם כן כיצד יתכן שהוא חטא ועשה נגד רצון ה'. הרי בגן עדן אין כל אחיזה לכוחות הרע, כמו שנאמר¹²⁷: "לא יִגְרָף רָע"!

¹²⁵. ראה שער המצוות פרשת עקב, על מנהג האריז"ל.

¹²⁶. סוטה מט ע"א.

¹²⁷. תהילים ה, ה.

גם הנחש שפיתה את אדם הראשון לא היה יכול מעצמו להיכנס לגן עדן, ומוכרח להיות שקדם לכך שורש חטא כלשהו שאפשר לכוחות הרע לשלוט על האדם.

מבאר בעל ה'לשם'¹²⁸: תחילת ושורש החטא של אדם הראשון היה בכך שהוא התבונן בחכמת הטבע ועסק בה. בזה הוא נתן חשיבות במה יש כאן כביכול מערכת הפועלת לעצמה, בניתוק מהקב"ה, במידת מה.

ברגע שאדם הראשון נתן מציאות לעולם שכביכול הוא מנותק מהקב"ה, בזה הוא הוריד את העולם בדרגה, ונוצרה הסתרה גמורה של הקב"ה, עד שניתן להסתכל על העולם כאילו אין בו הנהגת הקב"ה, ח"ו.

זה היה יסוד הפגם והרוע של 'חכמת יון' – להתייחס לטבע כמערכת הפועלת לעצמה בלא קשר לבורא ומנהיג, ובזה היא "החשיכה עיניהם של ישראל"¹²⁹.

וכאשר אנו מבקשים לתקן את חטא אדם הראשון, עלינו לשוב ולהוציא לפועל את הגילוי האלוהי בתוך הבריאה –

מאחר ואדם הראשון התבונן בטבע העומד לעצמו ובכך ניתק אותו מהקב"ה, לכך אנו צריכים לתקנו על ידי שנתבונן בטבע כדבר המחובר לגמרי לקב"ה, ולא כדבר עצמי, ובזה אנו מחברים אותו בחזרה למקורו.

רבי חנינא בן דוסא לימד את בְּתוֹ לְהִתְיַחֵס לַטֶּבַע, כגילוי אלוהי שאין לו מערכת עצמאית, ולכן אמר לה: "מי שאמר לשמן וידלוק יאמר לחומץ וידלוק"¹³⁰, בכך הוא עשה תיקון לחטא אדם הראשון ומימש את תכלית הבריאה.

מצות הבאת הביכורים – גילוי הקב"ה במציאות החומרית

זה התוכן של מצות הבאת ביכורים – להכיר ולגלות שכל הטבע הוא גילוי אלוהי. הפירות שצומחים על העץ, באים לאחר עבודה רבה של האדם. שהרי הוא זורע, משקה, מזבל ומטפח, לאחר שנה צומח הפרי הראשון. אי אפשר לתאר את ההתרגשות שאוחזת בחקלאי שעמל כל כך הרבה בגידול העץ, וכעת סוף סוף הוא רואה בעיניו את הפרי הראשון...

המחשבה הראשונה שעלולה לעלות בראשו של החקלאי היא: "כְּחִי וְעַצְמִי יָדִי עָשָׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה"¹³¹! יש מערכת טבעית שפועלת בכללים מסוימים, ואני החכמתי לפעול לפי אותם כללים, טרחתי, יגעתי, והנה כעת אני קוצר את הפירות!

128. ספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף ג'.

129. בראשית רבה ב, ד.

130. תענית כה ע"א.

131. דברים ח, יז.

אולם כאשר אותו חקלאי מביא את הפרי הראשון לבית המקדש ומגישו אל הקב"ה, הוא מצהיר ומגלה שלא הטבע וחכמתו הרבה עשו זאת, אלא רק הקב"ה, ועל כן לא יאה ונאה לקבל את ביכורי פרי האדמה.

נמצא שבקיום מצוה זו, הוא אינו רק עושה מצוה כלשהי מתוך התרי"ג מצוות, אלא הוא מקיים את תכלית הבריאה!

המצוה הזו ניתנה להתקיים מיד בכניסה לארץ ישראל, כמו שנאמר¹³²:

"וְהָיָה כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה, וִירְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֶּתָּ בָּהּ. וְלִקְחָתָּ מִרְאשִׁית כָּל פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְרֵא מֵאֲרֶצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וַשְׁמַתָּ בְּטָנָא וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם. וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ...

וְעָתָה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת רִאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לִּי ה'!"

היסוד הזה, הוא הקו המנחה של כל העבודה המיוחדת שיש בארץ ישראל, גילוי ה' בתוך המציאות החומרית. ושאינן לטבע מציאות לעצמו, אלא כולו גילוי אלוקי.

השמחה באה מ'סגירת מעגל'

התורה מעידה שלאחר קיום מצות הביכורים יש לאדם שמחה, וכמו שנאמר בסיום פרשת הביכורים¹³³:

"וַשְׁמַחְתָּ בְּכָל הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ."

מדוע יש שמחה מיוחדת לאחר קיום מצוה זו?

ה'שמחה' היא הרגשה טובה שבאה לאחר סגירת מעגל. כשיש מתחילה חֶסֶד, והוא נשלם, זה יוצר את ה'שמחה'¹³⁴. זו השמחה הקיימת בנישואין, ועוד.

כך גם כאן: הבריאה חסרה את הגילוי האלוקי, ובהבאת הביכורים האדם פועל ומגלה אותו. וב'סגירת המעגל' הזו נוצרת שמחה.

מדוע יעקב אבינו חזר על פכים קטנים?

את התייחסות הנכונה לחומר הגשמי, אנו יכולים ללמוד גם מיעקב אבינו -

132. דברים כו, א-י.

133. דברים כו, יא.

134. מהר"ל בכמה מקומות.

לאחר שיעקב אבינו עבר עם נשיו וילדיו את מַעֲבַר יַבֵּק, נאמר¹³⁵ :
”וַיֹּתֵר יַעֲקֹב לְבָדּוֹ, וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר.”

מבאר רש"י:

ויותר יעקב – שכח פכים קטנים וחזר עליהם.
ויאבק איש – פירשו רבותינו ז"ל שהוא שרו של עשו.
מדוע יעקב אבינו טרח כל כך להסתכן באישון לילה עבור פכים קטנים?
וכן, מהי הסיבה שדוקא כאן הגיע שרו של עשיר' להילחם עמו?
חז"ל מלמדים, שבהזדמנות הזו היה ליעקב אבינו ניצחון על עשיר, ועל זה נאמר¹³⁶ :
”כִּי שָׁרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעַם אֲנָשִׁים וַתּוֹכֵל.”
מה היה מיוחד באירוע זה שגרם ניצחון של יעקב על עשיר?

חלוקת עוה"ז ועוה"ב בין יעקב לעשיר

מצינו במדרש¹³⁷ :

כשהיו יעקב ועשו במעי אמן, אמר לו יעקב לעשיר: אחי, שני עולמות
לפנינו, העולם הזה והעולם הבא, העולם הזה יש בו אכילה ושתייה ומשא
ומתן לישא אשה ולהוליד בנים ובנות, אבל העולם הבא אין בו כל המדות
הללו. רצונך טול אתה העולם הזה ואני אטול העולם הבא.

מיד כפר עשו בתחית המתים, אותה שעה נטל עשיר חלקו העולם הזה
ויעקב נטל חלקו העולם הבא.

הרי מבואר, שיעקב אבינו נטל את העולם הבא, והשאיר את העולם הזה לעשיר.
יש להבין: אם כן – מה יעקב אבינו עושה כאן בעולם הזה?! כיצד הוא משתמש בו
ונהנה ממנו? ובפרט שאנו רואים לכאורה את הקפדתו הגדולה לנצלו עד תומו בכך
שחזר עבור פכים קטנים!

יעקב אבינו ראה בכל המציאות החומרית 'כלים' לעבודת ה'

ביאור הדבר טמון בשינוי הנוסח שהיה בין יעקב לעשיר בעת שנפגשו:

135. בראשית לב, כה.

136. שם פסוק לב.

137. ילקוט שמעוני תולדות סי' קיא.

עשיו אמר¹³⁸: "יש לי רב", ויעקב אמר¹³⁹: "יש לי כל".

לכאורה, כיצד יעקב אבינו היה יכול לומר "יש לי כל", וכי הוא חולק על דברי חז"ל¹⁴⁰ "יש לו מנה רוצה מאתיים"?...

אלא שעשיו חי את העולם הזה כמקום עם 'מטרה' לעצמו, המנותק מהקב"ה. ולכן אמר "יש לי רב". הוא לעולם לא יבוא על סיפוקו, משום שבעולם הזה יש לו עוד הרבה מה להשלים.

אבל יעקב אבינו לא ראה את העולם הזה 'מטרה' העומדת לעצמה, אלא כל המציאות שימשה אצלו רק כ'אמצעי' וכלי לגילוי הקב"ה בעולם.

הוא השאיר את העולם הזה כ'מטרה בפני עצמו' לשאיפותיו של עשיו, ואילו לעצמו לקח את העולם הזה המשמש כ'כלי' לגלות את הקב"ה.

ועל כך אמר יעקב אבינו: "יש לי כל". כלומר, "יש לי את כל הכלים" לפעול את התיקון שלי בעולם. מה שאין לי – לא צריך להיות לי, ומה שיש לי – הרי הוא כלי לצורך עבודת התיקון.

הביטוי להשקפה הזו של יעקב אבינו, היה בחזרתו להבאת ה'פכים קטנים'.

שהלא מבחינה כלכלית זה לא כדאי להסתכן ולבזבז את זמנו כביכול עבור פכים קטנים. אך הוא הבין שאם הכלים הללו ניתנו לו כדי להביא את דבר ה' לגילוי דרך הכלים הללו, אי אפשר לוותר עליהם.

כשיעקב אבינו חזר על הפכים הקטנים, הוא עורר בכך מלחמה כנגד שרו של עשיו המייצג את העולם הזה העומד כמטרה לעצמו. ובזה עצמו הוא ניצח אותו, כשהראה שאצלו העולם הזה עומד רק לשימוש עבור גילוי כבוד ה'.

בזוהר הקדוש¹⁴¹ מבואר שעשיו הרשע הוא המקטרג על ישראל בראש השנה.

הקטרוג של עשיו הוא על הנקודה הזו, שהוא בא ומקטרג על כך שהחיבור שלנו לעולם הזה כדבר העומד לעצמו ולא ככלי המשמש לעבודת ה'. שלקחנו אותו כמטרה ולא כאמצעי.

ועל כן עלינו לתקן את ההשקפה הזו ואת ההשלכות המעשיות הנובעות ממנה, ובכך נזכה להינצל מהקטרוגים ולזכות בדין.

138. בראשית לג, ט.

139. שם פסוק יא.

140. קהלת רבה א, לד.

141. ח"ב קפו ע"א.

הר גריזים והר עיבל – סמל הטוב והרע

נשוב לבאר את המשמעות של 'הר עיבל'.

בעל ה'לשם' מביא ידיעה חשובה על המציאות של הר גריזים והר עיבל¹⁴² וז"ל:

"כתוב בספר שערי ירושלים שער ב': הר עיבל הוא משמאל לעמק שכם, והוא שמם וערום מכל פרי עץ ודשא, קללת אלהים ירחף על פניו, והוא הר גבוה ושומם, כולו אבנים גדולות ודרכים עקלקלות.

אך הר גריזים הוא לצד דרומית מערבית לעמק שכם, והוא מלא ברכת ה' בגגות ופרדסים ועצי פרי נחמדים".

המשמעות של "הר", היא יציאה מהמסגרת הרגילה, והיא באה להורות וללמד על משהו.

כמו שכתוב "אשא עיני אל ההרים" וביארו חז"ל במדרש¹⁴³ שהכוונה זה האבות הקדושים שנקראו 'הרים'. משום שהם מייצגים את הגילוי של המידות המיוחדות (חסד, גבורה ותפארת).

מובן א"כ ששני ההרים האלו באים ללמד אותנו יסוד הקשור לברכות והקללות שנאמרו כלפיהם.

מוסיף הלשם:

"הר עיבל הוא בסוד עץ הדעת טוב ורע".

נבאר את דבריו.

גם מהרע יוצא גילוי אלוקי

כאמור, תכלית בריאת העולם היא לגלות את הקב"ה, בְּמָקוֹם שהוא נעלם ומוסתר בו. עלינו לדעת שמכל דבר בבריאה יוצא גילוי אלוקי, לא רק מהטוב אלא גם מהרע. הרמח"ל מאריך לבאר יסוד זה בספרו "דעת תבונות"¹⁴⁴, ואנו להבין זאת בדרך הפשטני יותר הוא, שהגילוי היוצא מהרע הוא בשעה שהרשע נענש ומפסיד.

142. ספר הדע"ה ח"ב דרוש ד' ענף ג'.

143. מדרש תהילים מזמור קכא.

144. במקומות רבים בספר, וז"ל (אות קמב): "אינו טוב לעולם כלל מה שהקב"ה מניח לרשעים להתהולל ולהרים קרנם, והנה הצדיקים מדוכאים, ושטנא נצח, ודאי אין זה טוב לעולם, אלא רע. אבל הטוב הוא אדרבא, שהקב"ה יעשה משפט, ושיכניע את הרשעים וישפיל הגאים, וירומם הצדיקים וירם כבודם, וכן נאמר (משלי כא, טו): "שמחה לצדיק עשות משפט", "ובאבוד רשעים רנה" (משלי יא, ז')."

יש שני דרכים לראות את יד ה' בתוך המציאות, או כש'טוב' לעושי רצונו, או כש'רע' למי שעוברים על דבריו.

אם איננו רואים את ההנהגה הזו, הרי זה חלק מההסתר, ונכלל בשאלה "צדיק ורע לו רשע וטוב לו"¹⁴⁵. שאין כאן המקום להיכנס בביאורה.

לאור זאת נוכל להבין, שהעבירה הגדולה ביותר היא כשרואים מציאות של 'טוב' ואומרים שכוחות גשמיים פעלו זאת ולא הקב"ה!

זהו החטא החמור ביותר, משום שהוא מבטל את האפשרות להביא את הבריאה לתכליתה. שהרי אי אפשר לראות את הגילוי האלוקי כשלא מייחסים את ההצלחה והטוב לקב"ה.

משמעות אמירת הברכות והקללות בהר גריזים והר עיבל – הגילוי האלוקי יוצא בין מהטוב ובין מהרע

כשעם ישראל נכנסו לארץ, הם היו צריכים להתחיל בעבודה לברר את הטוב מהרע, ולכן הצטוו להכריז מיד שמי שיהיה דבוק בה' ויעשה את רצונו זוכה ל'טוב', ומי שחלילה יעבור על רצונו ויתחבר ל'רע' ולחדלון יפסיד הכל.

לשם כך הם הלכו ל'הר גריזים' ו'הר עיבל', וקראו כלפיהם את הברכות והקללות. ב'הר גריזים' הם ראו ביטוי לפריחה וצמיחה, וקראו את הברכות, ובכך גילו שהטוב בא מקיום רצון ה'. וב'הר עיבל' הם ראו ביטוי לחדלון ולשממה, וקראו כלפיו את הקללות, ובכך גילו שהרע בא גם הוא מאת ה', והוא ניתן למי שעובר על רצונו ולא מקיים את תפקידו בעולם כראוי.

כשמתייחסים ל'רע' בצורה כזו, הרי הוא נהפך לשמש ככלי לגילוי כבוד ה'. ובכך מעלים את ה'רע' ל'טוב'.

זו הסיבה ש'אבני התורה' הונחו למרגלות הר עיבל, להראות ולגלות שהרע והשממה אינם באים באופן סתמי, אלא שחלה עליהם פְּלִי וְחֻקֵי התורה הקדושה, ועל כן שוממותו של ההר היא דווקא מחמת מה שלא עושים רצונו של מקום.

הקרבת השלמים והשמחה על השלימות והאיחוד בגילוי היוצא בין מהטוב ובין מהרע

כעת כאשר הם הראו שכל המציאות נועדה לגילוי כבוד ה', גם הטוב וגם הרע, הקריבו קרבן שלמים.

¹⁴⁵. ראה ברכות ז ע"א.

“שלמים” מלשון שלימות, הם הגיעו להשגה שאין ‘חומריות’ רעה בבריאיה, אלא הכל נועד לגילוי כבוד ה’.

כל עוד והאדם לא מבין את היסוד הזה, הוא מבולבל, מצד אחד הוא רואה שיש משמעות כביכול לחומריות בעולם, ואי אפשר בלעדיו, ומאידך הוא יודע שהחומריות היא עכורה ועלולה להוריד אותו לשאול תחתית. וכן הוא רואה מחד שיש מקום בעולם ל’רע’, ומאידך הוא מבין שה’רע’ הוא שלילי. זה מבולבל מאד.

אך כשהאדם זוכה לחיות חיים אמיתיים, שרואים בו שכל המציאות נועדה לעבודת ה’, כאשר גם ל’חומריות’ יש תפקיד בעבודת ה’ באופנים ובגדרים שהתורה למדה אותנו. ומבין יותר מזה ואף על ידי הרע יש בסופו של תהליך גילוי של רצון ה’ בעולם, אזי הוא יוצא מן הבלבול ומן הספקות, ואין שמחה כהתרת הספקות.

זה פשר השמחה הקיימת באכילת קרבן שלמים, שמחה הבאה בבהירות הגדולה של לקיחת החומר ולהעלותה לאֲשֵׁי ריח ניחוח לה’, ואז הוא יכול להצטרף לסעודה הקדושה יחד עם אכילת המזבח¹⁴⁶.

לאחר שֶׁעַם ישראל למדו בהר גריזים והר עיבל שגם הטוב וגם הרע אינם כוחות העומדים לעצמם, אלא כולם פועלים על ידי הקב”ה לפי מעשי האדם, ובמטרה להוציא מכך את התכלית של הגילוי האלוקי בבריאיה, הרי הם הגיעו לידי הרגשת שמחה ושלימות.

לכן המקור לשמחה בקרבן שלמים הוא דווקא כאן, משום שבמעמד זה התבררה השלימות הקיימת בכל הבריאיה החומרית, שכולה נועדה לגילוי כבוד ה’.

זו גם עבודתנו בשבתות ובמועדים, בהם אנו מתרוממים ומתעלים ויש לנו יכולת להכיר בנוכחות ה’ בכל הבריאיה, ובכך שהוא מתגלה גם במציאות החומריות הגשמית. ולכן בזמנים אלו אנו מתענגים במאכלים גשמיים משובחים, שליו ודגים, משום שאנו יכולים להכיר בכך שהם מוסיפים גילוי לה’ בבריאיה.

בנוסף, כשאדם שומר את המאכלים המשובחים לאוכלם אך לצורך השבת והמועדים, הוא מגלה ומראה שאין לחומר מקום לעצמו, אלא הוא מיועד רק לכבוד ה’. ובאכילת מעדנים שכאלו יש תיקון לבריאיה כולה.

146. ע”פ מדרש תנחומא צו פ”ד.

השמחה מביטול הסתירה בין החומדיות לרוחניות

כשאדם זוכה להפנים את הידיעה הזו שאין סתירה בין החומדיות לרוחניות, ומְהַכֵּל יוצא גילוי כבוד ה', יש לו שמחה. נאמר בפסוק¹⁴⁷: "לִישְׁרֵי לֵב שְׂמֵחָה", כשיש יושר כשהכל מסתדר במהלך אחד - נוצרת שלמות ושמחה.

החג 'המיועד' לעבודת השמחה הוא חג הסוכות, בו נוטלים את הלולב "לו - לֵב", עליו אמרו בגמרא¹⁴⁸:

"מה תמר זה אין לו אלא לב אחד - אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים".

בלב האדם יש שני חדרים, חדר ימין המקבל השפעה רוחנית מה'נשמה' אשר במוח, וחדר שמאל המחוברת לדחפים והתשוקות אשר ב'נפש'. כאשר יש לו ספקות מה לעשות ומה ראוי לנהוג, הרי הוא ב'בְּלָבֶל' - אותיות 'לב'-'לב' אך הפוכות, להורות על היפך יושר ה'לב'.

אך כאשר אין מקום ל'רע', הרי הוא מכוון את שני החדרים רק להקב"ה, נעשה לו לב אחד לאביו שבשמים, אין לו בְּלָבֶל והוא שמח.

הבחירה ביד האדם אם לגלות את ה' דרך הטוב או דרך הרע

ובזות נבין את ביאור הפסוק המסביר מהי הסיבה לביאת הקללות¹⁴⁹:

תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב מְרֹב כָּל.

תמהנו, כיצד יתכן שעל חסרון בשמחה יהיו עונשים כאלו חמורים ונוראים.

והביאור הוא, שלא מדובר רק על חסרון הרגש של השמחה במעשי המצוות, אלא על חוסר הבנה של תכלית הבריאה, והתייחסות שגויה לכל החומדיות.

ונקדים לדייק -

שלכאורה בפשטות היה נראה לבאר שכוונת הפסוק לומר: בגלל ומחמת שלא עבדת את ה' בשמחה, לכן תקבל עונש.

אבל לאמיתו של דבר לא זו היא המשמעות של הביטוי "תַּחַת".

המשמעות הפשוטה של הביטוי "תַּחַת" היא: בְּמָקוֹם, תמורת, תחליף. כמו "עֵין תַּחַת עֵין"¹⁵⁰.

147. תהילים צז, יא.

148. סוכה מה ע"ב.

149. דברים כח, מז.

150. שמות כא, כד.

מה פשרו של הביטוי הזה כאן?

אלא ביאור הפסוק הוא לא כפי משמעותו הפשוטה. הקללות לא באות 'בגלל' שלא עבדנו את ה' בשמחה, אלא הם 'תחליף' לכך.

כאמור, יש אפשרות לגלות את הקב"ה דרך הטוב, ולהכריז שהוא בא מיד ה'. ובצורה זו ניתן לגלות את הקב"ה בכל המציאות החומרית ולהגיע לשמחה של שלימות, כמו זו הקיימת בהבאת הביכורים, ועל זה נאמר שם "ושמחת בכל הטוב", וכמידתו של יעקב אבינו ע"ה אשר אמר "יש לי כל".

ואזי שמחתו היא "בטוב לבב" היינו בשני חלקי ה'לב¹⁵¹, כי כאשר האדם לא נותן מקום לרע ורואה רק את הטוב אזי שני חדרי הלב מחוברים המה בשמחת הגילוי של הקב"ה בעולם.

אבל מי שלא רואה את החומריות כולה ככלים המיועדים לגילוי כבוד ה', ובמקום להיות 'שמח' בשלימות המאחדת את כל הבריאה תחת כנפי ה', הוא נותן ערך וחס למערכת החומרית והטבעית בפני עצמה –

אזי אין ברירה אלא להוציא ממנו את הגילוי האלוקי בדרך אחרת...

ומעתה, "תחת" שהיה עליך לגלות את ה' דרך שפע הטוב, יצא ממנו גילוי בדרך ובמסלול הרע. וכאמור, הקללות הבאות על האדם העובר על רצון ה', גם הם פועלות גילוי של הקב"ה בבריאה, וכלשון המדרש¹⁵²:

"כי יהיה משפט לרשעים, ושמחה לצדיקים".

וזה ביאור דברי רש"י: "מרב כל – בעוד שהיה לך כל טוב".

וכביאורו של המהר"ל, שלא יתכן שריבוי החומר יביא לריחוק מהקב"ה, משום שהחומר בעצמו יכול לשמש ככלי לתוספת גילוי אלוקי. אלא שכאשר האדם חוטא ולא משתמש ברוב טוב שהקב"ה נתן לו בעבור שישמש ככלי לגילוי כבוד ה', אזי יצא ממנו גילוי בדרך אחרת של קללות ויסורים, וכך יתגלה שגם הרע הוא כלי ביד ה' להביאו על מי שעובר על רצונו.

נמצא, שלאדם יש בחירה, האם לגלות את הקב"ה בטוב או לגלות אותו ברע.

151. וכדברי הגמ' במסכת בבא בתרא (יב ע"ב): "א"ר אבדימי דמן חיפה קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד". ומבאר ר"צ הכהן זי"ע (פרי צדיק פרשת מקץ – אות ו) וז"ל: "לא נתפרש איזה לב אחד יש לו לאחר אכילה ושתיה. אך הוא תלוי כפי כוונת האכילה, כי כשאוכל אכילה בקדושה מתקן גם הלב כסיל ויהיה לו רק לב אחד לאביו שבשמים. ואם חס וחלילה האכילה אינו בקדושה רק למלא תאוותו אז מתגבר היצר הרע על ידי האכילה, וכאמור". והן הן הדברים.

152. בתי מדרשות חלק א – פרקי היכלות רבתי – פרק מ אות ב

האם לשמוח בשלימות הבריאה, או לתקן דרך הקללות והרע.

הקללות והברכות – אות ומופת על גילוי הנהגת ה' בבריאה

ובזה יבואר היטב כ'מין חומר' הפסוק המקדים לפסוק שביארנו, נאמר על הקללות¹⁵³:

והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם.

הרמב"ם באגרת¹⁵⁴ מבאר את הפסוק הזה:

"וכבר זכר בתורה שהוא מופת מתמיד, ואמר "והיו בך לאות ולמופת ובזרעך עד עולם" -

רצה לומר, שתיוקנם והפסדם אינם לסיבה טבעית ולא על מנהג המציאות, אלא נתלה בעבודה ובמרי.

וזה אות יותר גדול מכל אות, שיהיו פעולותיהם תמיד נקשרות בתקון ענייניהם או בהפסדם".

הקללות והברכות משמשות כאות ומופת לגילוי הנהגת ה' בבריאה. אין זה מערכת טבעית סתמית, אלא הטוב מושפע למי שעושה את רצון ה', והרע נמשך למי שעובר על רצונו.

תיקון השנה כולה על ידי שינוי המבט

במהלך כל שנה ישנם חלקים 'טובים' וחלקים 'רעים', ומשניהם עולה גילוי של הקב"ה. הן מה'טוב' הבא לטובים, והן מה'רע' הבא לרעים.

בסיומה של השנה, שהיו בה משני החלקים - 'טוב' לטובים ו'רע' לרעים - אנו צריכים לקרוא את הברכות והקללות שבפרשת 'כי תבא', ובכך להכריז ולגלות שגם הטוב וגם הרע שהיו בשנה הזו היו כולם מעשי ה', והם באים לפי עשיית רצונו יתב' או ח"ו המראת פיו.

גם בשנים שלא היו צרות ואסונות, יש בעולם את מציאות החומר הגשמי, שכאשר הוא מוסתר בלא גילוי אלוף הוא בבחינת 'רע' וניתן לשייך אותו לכוחות ה'סטרא אחרא', ורק על ידי שאנו מגלים את האמת שהקב"ה מְהַיֵּג ומנהיג את הכל, ה'רע' הזה מתחבר למקור ה'טוב'.

153. דברים כח, מו.

154. אגרת תחיית המתים

כשבסוף השנה מתבוננים בזה, הרי אנו מעלים את השנה כולה לתיקון, ומהפכים את כל ה'רע' ל'טוב'. כשמבינים שכל ה'רע' שהיה השנה – נעשה ע"י ה' כדי להעניש את הרשעים, וכל החומר הוא כלי לגילוי המציאות האלוקית בעולם, בכך אנו מכלים את הקללות שהיו בשנה החולפת, ולא נותנים להם מקום וקיום עצמי, ממילא ניתן להיכנס לתפקיד של השנה הבאה בצורה טובה, בבקשתנו לפני אדון כל:

"תן לנו שפע רב בשנה הבאה עלינו לטובה, כי אנו רוצים לגלות אותך בדרך ובמסלול הטוב, ולקיים בהידור את המצווה של "ושמחת בכל הטוב", ובזה לתקן את כל הבריאה כולה כרצונך הטוב.

הכוח שבתוכה

תשובו לתוכתי - אביעה לכם רוחי

תכלה שנה וקללותיה

לתקופת 'אחרית השנה' קבעו לנו חז"ל סדר עבודה מיוחד. וכפי שאמרו בגמרא¹⁵⁵ :
עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבמשנה תורה קודם ראש
השנה - כדי שתכלה השנה וקללותיה.
כדי שנזכה לשנה טובה ומתוקה, ולא נדע עוד צער, עלינו לקרא בסיומה של השנה את
התוכחות הכוללת את הקללות.
כיצד זה פועל? מהי הדרך שבה ה'תוכחה' מסירה מאיתנו את הקללות לשנה הבאה?

שלושת החסרונות של האדם בעבודת ה'

את כוח התוכחה נלמד מתוך דברי שלמה המלך בספר משלי באומרו: "תשובו
לתוכתי".
תחילה נלמד בעיון את הרקע שעליו אומר שלמה המלך לשוב אל התוכחה.
ישנם שלושה חסרונות מרכזיים שמפריעים לאדם בתהליך עלייתו בעבודת ה'¹⁵⁶ :
עד מתי פתים תאהבו פתי, ולצים לצון חמדו להם, וכסילים ישנאו דעת.
כך פירש בבאור הגר"א¹⁵⁷ :
בני אדם המתרחקין עצמן מן התורה הוא מחמת ג' ענינים:
א' מחמת שנתפתו ביצרם לילך אחר תאוות עולם הזה. - וזה "פתים
תאהבו פתי".
וביאור דבריו: לכל אדם יש תאוות ודחפים שמושכים אותו לענייני עולם הזה.
וה'פתי' אינו שולט על עצמו אלא מתפתה ונמשך אחריהם, על ידי זה הוא
מתרחק מעבודת הבורא.

155. מגילה לא ע"ב.

156. משלי א, כב.

157. כל הציטוטים מדברי הגר"א להלן, הם עיקרי דבריו.